

Veľkolélsky ostrov – ostrov prírodných pokladov

Páchnik hnědý
(*Osmoderma eremita*).
Foto archiv BROZ

Riečny ostrov vo vnútrozemskej delte Dunaja

Dunaj bol na území Slovenska v minulosti riekou s veľkou silou a majestátnou riečnou štruktúrou. V oblasti obcí Zlatná na Ostrove a Veľké Kosihy (pri Komárne), kde obtekal Veľkolélsky ostrov, bol známy ako zlatonosná rieka. Zlato sa dnes v naplaveninách Dunaja objavuje už iba vzácné a kvôli zásahu človeka samotný ostrov dokonca načas ani nebol ostrovom. Oblasť však stále považujeme za hodnotný poklad, a to najmä z prírodného hľadiska. Toto prekrásne zákutie Žitného ostrova s rozlohou 328,65 ha predstavuje posledný veľký dunajský ostrov tzv. vnútrozemskej delty na slovenskom úseku Dunaja. Celý ostrov je pre vzácnosť jeho biotopov a živočíšnych druhov zaradený do sústavy NATURA 2000 ako územie európskeho významu, zároveň je súčasťou Chráneného vtáčieho územia Dunajské luhy a taktiež je v zozname medzinárodne významných mokradí Ramsarského dohovoru.

Ohrozenia ostrova

Stredná Európa sa v uplynulých desaťročiach zmenila na nepoznanie. Pričom zmena hospodárenia z mozaikového na veľkoplôšné monokultúrne polia sa podpísala najmä na nížinách. Veľkolélsky ostrov, na ktorom miestni obyvatelia pásli svoj dobytok a pestovali lužné lesy prírode blízkym spôsobom, stratil svoj význam. S počiatkom technizácie poľnohospodárstva, ktorá nastúpila po druhej svetovej vojne, sa začali vo veľkom používať traktory, ktoré sa stali cennými pomocníkmi pri kosení sena. Lúky, ktoré nebolo možné obhospodarovať traktormi, sa nechali zarástť lesom alebo sa aktívne zalesnili. Išlo pritom prevažne o výsadby nepôvodných druhov drevín na hospodárske účely. Mokré lúky sa meliorovali, aby sa na nich traktory neborili, naviac sa často vyrúbali stromy a kríky, pretože stáli v ceste ťažkým strojom. Úžitkové zvieratá už sa nevyháňali na pasienky, ale sa začali chovať celoročne v stajni, kde vzniklo veľké množstvo hnoja a močovky, ktoré boli strojmi roznášané na lúky. To spôsobilo, že množstvo lúk sa začalo prehnojovať až po lesný okraj a extenzívne lúky vo vyšších polohách sa

premenili na les, pretože ich udržiavanie bolo časovo veľmi náročné. Najväčší zásah do tohto citlivého ekosystému bol realizovaný v 80. rokoch. Veľkolélske rameno bolo odrezané od hlavného toku Dunaja kvôli plánovanej výstavbe Sústavy vodných diel Gabčíkovo-Nagymaros, čím sa fatálne narušil hydrologický režim nielen ramena ale i priľahlých lužných lesov a mokradí. Nastala rýchla degradácia týchto vzácných biotopov a navyše, bez pastvy ostrov rýchlo zarastal prevažne inváznymi druhmi. Doplatili na to všetky živočíchy aj rastliny, ktoré sa v tisícročnom súžití s človekom na jeho lúkach a pastvinách rozšírili. Ich životný priestor zmizol buď úplne, alebo sa v dôsledku zmenenej druhovej skladby rastlín stali bezcennými – mnohé z nich len počas niekoľko málo rokov.

Aktivity na záchranu ostrova

Vďaka tomu, že dnes ostrov patrí do sústavy chránených území EÚ (NATURA 2000), je možné čerpať peniaze na zabezpečenie priaznivého stavu Veľkolélskeho ostrova z viacerých fondov. Jedným z takýchto zdrojov je program LIFE.

V rokoch 2013 až 2015 bolo pod vedením Bratislavského regionálneho ochranárskeho združenia (BROZ) sprietočené Veľkolélske rameno a tým došlo k obnoveniu ostrova. Otázkou zostalo, čo bude s ostrovom ďalej. Vzácné biotopy (pastevné lúky, mokrade a lužné lesy) si vyžadovali udržiavanie pomocou tradičných foriem hospodárenia, ako sú kosenie, selektívna likvidácia biomasy a pasenie hospodárskych zvierat.

Likvidácia biomasy predstavuje napríklad orezávanie hlavových vrúb v zimnom období. Vrbby na ostrove boli už veľmi zanedbané, čo sa zmenilo vďaka projektu LIFE NAT/CZ/000001-JUH: Optimalizácia zaistovania managementu lokalít sústavy NATURA 2000 v pôsobnosti Juhočeského kraja a na južnom Slovensku. Dutiny starých vrúb sú domovom pre širokú paletu špecializovaných organizmov, medzi inými aj pre vzácného chrobáka *Osmoderma eremita* (cieľový druh ochrany spomínaného projektu JUH). Vrbby sú rýchlo rastúce dreviny a pod ťarchou veľkých konárov sa ich dutiny rozpadávajú a strácajú svoju vysokú ekolo-

gickú hodnotu. Nielen správnym orezom sa im predlžuje život, degradácii vrúb by malo zabrániť aj následné zavedenie pasivy zvierat na minimálne 20 ha. Filozofiou LIFE projektov však nie je druhová ochrana, ale obnova prírodných procesov v krajine. Preto sú ďalšie aktivity (realizované aj v rámci projektu LIFE14 NAT/SK/001306-DUNAJSKÉ LUHY: Obnova a manažment dunajských lužných biotopov) zamerané napríklad na výsadbu mäkkých lužných lesov s dôrazom na zachovanie genofondu pôvodných drevín, ako sú topoľ biely, topoľ čierny, vrbba biela, dub letný, brest hrabolistý, brest vâz či jaseň úzkolistý. S lužnými lesmi súvisí aj revitalizácia hydrologického režimu a oživenie mokradí, ktoré sú srdcom Dunajských luhov.

Zázemie pre ochranárske aktivity

Na Veľkolélskom ostrove sa realizuje jedinečný ochranársky projekt, ktorý obnovuje puto medzi človekom a prírodou. Tieto aktivity prinášajú do regiónu okrem zvýšenia biodiverzity a zadržovania vody v krajine aj iné ekosystémové služby. O zvieratá sa musí niekto neustále starať a v prípade nepriaznivého počasia potrebujú byť ustajnené. Na druhej strane, ochranárske aktivity idú ruka v ruku s osvetovou činnosťou. V rámci projektu Dunajské luhy vznikla krásna interaktívna výstava o prírode, ktorá tvorí stálu expozíciu v zrekonštruovanej sýpke. Všetky spomínané činnosti vytvárajú priestor pre vznik nových pracovných miest. BROZ začalo s aktivitami na ostrove v roku 2006 a už vtedy sa tu začala formovať ekofarma s názvom Ostrov. Na ekofarme môžete plnohodnotne stráviť dovolenku s rodinou, priateľmi či kolegami. V ponuke je široká škála ekoturistických aktivít, ako je: kempovanie, organizácia teambuildingových podujatí a detských táborov, jazdenie na koni, cyklo- a vodná turistika, ale i sprevádzané exkurzie, birdwatching či prehliadka maštale s hospodárskymi zvieratami. Informácie o tom, ako sa dostanete na Veľkolélsky ostrov a čo všetko ponúka, nájdete na stránke www.ekofarma.sk.

Katarína Goffová,
BROZ (Bratislavské regionálne
ochranárske združenie)
a PRIF UK v Bratislave